

LATVIEŠU VALODAS KĀ SVEŠVALODAS DOCĒŠANA MULTILINGVĀLĀ KLASĒ: UNGĀRIJAS PIEREDZE

Teaching Latvian as a Foreign Language in the Multilingual Classroom: Experience of Hungary

Lāsma Gaitniece

Riga Technical University, Latvia

Abstract. Multilingualism has been highly valued in the society from ancient times. Nowadays, along with the increase of people mobility and technology development, foreign languages competence and its acquisition learning becomes increasingly important. At the same time, minority language studies, taking into account a relatively small number of their users, provide the necessary contribution to the preservation and further development of the cultural heritage of the world nations. For example, the goal of the Department for Uralic Studies, Savaria Campus of the University of West Hungary, was to create a special unit and invite specialists in order to study and promote the Central European region, its culture, as well as the ancient Amber Route that stretched from the East coast of the Baltic Sea to the Adriatic coast and the Apennine Peninsula. From 1992 to 2013, this unit offered students an opportunity to learn Latvian as a foreign language, as well as the history of Latvia and its culture, Latvian literature, folklore and ethnogenesis. This article, based on the author's personal experience, is devoted to the specifics of learning and teaching of the Latvian language to Hungarian students, as well as translating the works of the Latvian authors into Hungarian.

Keywords: the Latvian language as a foreign language, Latvian language lecturers, popularisation of the Latvian language and culture.

Ievads

Introduction

Lai sekmīgi konkurētu darba tirgū, spētu produktīvi strādāt un radīt inovācijas, ikvienam Eiropas Savienības (ES) iedzīvotājam tiek rekomendēts nemitīgi papildināt zināšanas, apgūstot jaunas iemaņas un prasmes. Viena no šādām prasmēm, kuras nozīme pēdējo gadu laikā būtiski pieaug, ir spēja sarunāties vairākās svešvalodās. Viens no iemesliem, kādēļ valodu zināšanas ir ļoti vajadzīgas, ir nepārtrauktais globalizācijas process.

Ņemot vērā, ka vairāku svešvalodu prasme ES iedzīvotājiem mūsdienās ir dzīves diktēta nepieciešamība, Eiropas Padomes un Eiropas Parlamenta (EP) 2006. gadā pieņemtajās Eiropas struktūras mūžizglītības galvenajās

pamatprasmēs (*European Framework for key Competences*) pausts identisks viedoklis attiecībā uz valodu apguvi. Ietvar dokumentā ir definētas astoņas galvenās kompetences. Tās ir: saziņa dzimtajā valodā, komunikācija svešvalodās, matemātiskās prasmes un pamatprasmes dabaszinībās un tehnoloģijās, digitālās prasmes, mācīšanās mācīties, sociālās un pilsoniskās prasmes, pašiniciatīva un uzņēmējdarbība, kultūras izpratne un izpausme. Rakstā uzmanība tiks pievērsta otrai kompetencei – komunikācijai jeb saziņai svešvalodās. “Komunikācijai svešvalodā nepieciešamas arī tādas prasmes kā starpniecība un starpkultūru izpratne. Individīda prasmju līmenis variējas starp četrām dimensijām (klausīšanās, runāšana, lasīšana, rakstīšana) un starp dažādām valodām, kā arī ir atkarīgs no indivīda sociālās un kultūras izcelsmes, vides, vajadzībām un/vai interesēm” (Mūžizglītības galvenās pamatprasmes, 2007). Raksta autors turpat arī norādījis, ka saziņai svešvalodā un dzimtajā valodā galveno prasmju aspekti ir kopīgi: gan viena, gan otra balstīta uz spējām saprast, izpaust un interpretēt jēdzienus, domas, jūtas, faktus un viedokļus mutvārdos un rakstveidā, piemērojoties kultūras vai sabiedrības kontekstam un indivīda vēlmēm un vajadzībām.

Spēja sazināties vairākās svešvalodās ir nepieciešama ne tikai darba tirgū. Iepriekš minētajā dokumentā atrodama piebilde, ka šī prasme ir svarīga arī ikdienas dzīvē, lai indivīds būtu pasargāts no sociālās atstumtības. Nespēja vai ļoti ierobežota spēja sazināties svešvalodās bieži tiek uztverta kā problēma tieši saistībā ar migrantiem un migrācijas tendencēm Eiropas Savienības valstīs. Cilvēkiem, kuri nepārvalda savas mītnes zemes valodu, tas var atstumtības izjūtu: “Kaut arī ES imigrācijas racionālie apsvērumi un ekonomiskie ieguvumi ir guvuši virsroku, Eiropas valstu sabiedrībās vienlaikus pieaug arī neiecietība pret imigrantiem un minoritātēm vispār” (Kļava, 2009). Nav noliedzams, ka svešvalodu prasme sniedz lielas priekšrocības gan karjeras veidošanā, gan sadzīvē.

Ikvienas jaunas prasmes, tai skaitā, valodu, apgūvē ļoti liela loma ir motivācijai. Attiecībā uz valodu mācīšanos Latviešu valodas aģentūras Izglītības daļas metodiķe Indra Lapinska norāda: “Daudzvalodība nodrošina iespēju gūt un nodot informāciju dažādās valodās, tādejādi tā sekmē analītiskas personības veidošanos. Daudzvalodība ir nozīmīga gan kā izglītības galarezultāts, gan kā kvalitatīva izglītošanās procesa priekšnoteikums, komponents” (Lapinska, 2015).

Individīda konkurētspējas celšanai ieteicams apgūt ne tikai lielo nāciju valodas, bet arī tās valodas, kurās runātāju skaits ir relatīvi neliels. Tieši šo valodu prasme darba tirgū var sniegt priekšrocības, piemēram, veidojot starpvalstu diplomātiskos un starpkultūru kontaktus. Tas pilnā mērā attiecināms arī uz latviešu valodu, kuru iespējams apgūt ne tikai Latvijā, bet arī ārpus tās robežām, turklāt sākot ar A1 prasmju līmeni un beidzot ar augstāko valodas zināšanu jeb C līmeni. “Šobrīd pēc LVA datiem, ar latviešu valodas mācīšanu un/vai pētniecību nodarbojas apmēram 21 ārvalstu augstskola 12 pasaules valstīs: ASV (1), Čehijā (2), Francijā (1), Igaunijā (2), Krievijā (2), Ķīnā (2), Lietuvā (3), Polijā (2), Somijā (1), Ukrainā

(1), Vācijā (3), Zviedrijā (1)” (Lapinska, 2016). Aptuveni 20 gadus latviešu valodu kā svešvalodu varēja apgūt Rietumungārijas Universitātē, taču ekonomisku apsvērumu dēļ no 2013. gada rudens šādas iespējas vairs nav.

2014. gadā Ministru kabinets (MK) apstiprināja “Valsts valodas politikas pamatnostādnes 2015.-2020. gadam”, kur definēti valsts valodas politikas pamatprincipi, mērķi un rīcības virzieni nākamajiem sešiem gadiem. Iepriekš minētajā vidēja termiņa politikas plānošanas dokumentā noteikts, ka viena no iespējām, lai sasniegtu izvirzīto valsts valodas politikas mērķi, ir latviešu valodas apguves atbalstīšana ārvalstu augstskolās. “Atzīstot izglītības pieejamības aktualitāti, nodrošinot latviešu valodas apguves iespējas un pieejamību plašākam interesentu lokam, tāpat sadarbībā ar augstākās izglītības iestādēm tiks izstrādāts latviešu valodas kā svešvalodas apguves tālmācības kurss e-studiju vidē. [...] Tāpat tiks organizēti letonistu semināri latviešu valodas docētājiem, kas strādā ārvalstu augstskolās un ar ārvalstu studentiem. Augstākās izglītības iestāžu iesaiste ir plānota gan pedagogu profesionālās kompetences pilnveidei, gan atbilstošu programmu latviešu valodas kā svešvalodas mācīšanā pieaugušajiem izstrādei” (Valsts valodas politikas pamatnostādnes 2015.-2020. gadam, 2014).

Autore no 2007. gada 1. septembra līdz 2013. gada 31. augustam ir docējusi studiju kursus latviešu valodā kā svešvalodā, latviešu literatūrā, folklorā, etnoģenēzē, Latvijas vēsturē un mākslas vēsturē Rietumungārijas Universitātē (*Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ*). Sešos studiju gados uzkrāta pieredze latviešu valodas kā svešvalodas mācīšanā ungāru studentiem. Raksta mērķis ir atklāt latviešu valodas mācīšanas praksi Rietumungārijas Universitātē un analizēt galvenās grūtības, ar ko nākas saskarties docētājam, pasniedzot latviešu valodu ārpus Latvijas. Autore arī mēģinājusi sniegt ieteikumus, kā šīs grūtības varētu risināt.

Latviešu valodas studijas Rietumungārijas Universitātē *Latvian Language Studies at the University of West Hungary*

Ideja, ka ungāru studentiem jānodrošina plašākas svešvalodu apguves iespējas, piedāvājumā iekļaujot mazo nāciju valodas, Rietumungārijas Universitātē sāka realizēt 20. gadsimta 90. gadu sākumā. Tolaik augstskolai bija cits nosaukums un statuss – Dāniela Beržeņi Pedagoģiskā augstskola (*Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola*), kur rektora amatā no 1991. līdz 1996. gadam bija somugru valodu pētnieks profesors Jānošs Pustai (*Pusztay János*). Otrajā savas darbības gadā rektora amatā J. Pustai nodibināja Urālistikas katedru (*Uralisztikai Tanszék*), kuru pats vadīja no pirmās pastāvēšanas dienas 1992. gadā līdz likvidēšanai 2013. gadā.

Katedras darbība saistīta ar somugru valodu studijām un pētniecību, bet ne tikai ar to. Viena no lektorēm, kura no 1997. līdz 2005. gadam docēja studiju

kursu latviešu valodā kā svešvalodā, bija Inga Klēvere. Viņa Urālistikas katedras darbību raksturo šādi: “Tā ir somugristikas katedra, kas studentiem piedāvā apgūt praktisko somu un igauņu valodu un dažādus ar somugristiku saistītus teorētiskos kursus galvenokārt valodniecībā. Līdzās pētījumiem somugristikā katedra nodarbojas arī ar Viduseiropas valodu kontrastīviem pētījumiem tā saucamā Dzintara ceļa projekta ietvaros. Ar to cieši saistās latviešu valodas mācīšana un pētniecība” (Klēvere, 2002).

Viens no mērķiem, dibinot katedru, bija saistīts ar Centrāleiropas reģiona (tā kultūras mantojuma, valodu u.c.) izpēti. J. Pustai pirmoreiz Latviju apmeklēja 1990. gadā oficiālas delegācijas sastāvā ar nodomu veicināt Pēčs Universitātes (*Pécsi Tudományegyetem*) un Latvijas Universitātes sadarbību zinātnes jomā. Minētā vizīte veicinājusi viņa interesi par Latviju un latviešu valodu. Profesors pauž: “Latviešu valoda ir īpaša, jo vienlaikus ir gan eksotiska, gan eiropiska. Ja mani studenti vēlas mācīties eksotiskas valodas, nav nepieciešamības doties tik tālu kā uz Okeāniju vai Āfriku, es viņiem saku, lai paliek tepat, Eiropā, un izvēlas, piemēram, latviešu valodu. Tā ir sena indoeiropiešu valoda. Rīgā viesojoties pirmo reizi, es ar prieku atklāju vārdus un vārdu celmus, kas cēlušies no

indoeiropiešu valodas. Latviešu valoda ir arhaiska, bet vienlaikus arī mūsdienīga. Atklāt šo latviešu valodas divpusīgo raksturu ir ļoti interesanti. Tikpat iespaidīgi ir tas, cik daudz jaunu jēdzienu jūs cenšaties izteikt ar latviešu valodas vārdiem, nevis izmantojot aizguvumus” (Lukšo, 2016).

J. Pustai pētniecības objekts bija senā Dzintara ceļa izpēte saistībā ar lingvistiku. Dzintara ceļš no 1. līdz 5. gadsimtam pēc Kristus kalpoja kā maiņas sakaru ceļš, kas sācies Baltijas jūras austrumu piekrastē un vedis lejup pa Vislu līdz Karnuntas pilsētai tagadējā Ungārijas teritorijā. Tā kā viena no Baltijas jūras reģiona valodām ir latviešu valoda, profesoram šķita likumsakarīgi, ka Urālistikas katedras darbībai jābūt saistītai ne tikai ar somugru valodu saimes Baltijas jūras somu valodu grupu un Volgas somu valodu grupu, bet arī ar latviešu valodu, kas ar somugru valodu saimi nav saistīta, jo pieder indoeiropiešu valodu saimes baltu valodu grupai.

Savas darbības laikā J. Pustai kopā ar katedras mācībspēkiem rīkoja starptautiskas konferences, kas tika veltītas dažādiem ar baltu valodām saistītiem jautājumiem. “Urālistikas katedra organizējusi vairākas konferences: 1993. gadā *Valodu aina Dzintara ceļa reģionā (The linguistic picture of the amber road region// Das sprachliche Bild der Bernsteinstraße-Region// A borostyánkőút-régió nyelvi képe)* (referāti publicēti 1994. gadā izdotajā apgāda *Savaria University Press* un Urālistikas katedras kopīgajā izdevumu sērijā *Dzintara ceļš/Bernsteinstraße/Amber Road/Borostyánkőút*), 1995. gadā – *SCLOMB [Studia Comparativa Linguarum Orbis Maris Baltici] un Viduseiropa (SCLOMB und Mitteleuropa)* (referāti publicēti *Dzintara ceļa* sērijā 1996. gadā), bet 1999. gadā tika organizēta terminoloģijas konference (referāti publicēti Urālistikas

katedras izdevumu sērijas *Specimina Sibirica* 18. sējumā 2001. gadā)” (Klēvere, 2002).

Docētāju profils un ungāru studentu motivācija apgūt latviešu valodu
The Profile of Lecturers and the Motivation of Hungarian Students to Acquire the Latvian Language

Rietumungārijas Universitātes Filoloģijas fakultātes Urālistikas katedras pastāvēšanas laikā latviešu valodu docējuši vairāki mācībspēki. Visiem docētājiem tā bija dzimtā valoda, turklāt viņi visi bija ar augstāko izglītību latviešu filoloģijā (vairākiem bija maģistra akadēmiskais grāds, dažiem – doktora zinātniskais grāds). I. Klēvere norāda: “Pirmā latviešu valodas lektore Ungārijā bija pazīstamā žurnāliste Laima Žihare (1992-93). Par latviešu valodas lektorēm Sombathejā un Budapeštā strādājušas arī Rīgas Tehniskās universitātes (RTU) valodniecības profesore Daina Nītiņa (1993-96) un literatūrzinātniece Dagmāra Kokina (1996-97 Sombathejā, 1996-98 Budapeštā). [...] Kopš 1997. gada Sombathejā un kopš 1999. gada Budapeštā strādā I. Klēvere” (Klēvere, 2002). Vairākus gadus Rietumungārijas Universitātē latviešu valodu kā svešvalodu pasniedza Liene Jūrmale. 2006./2007. studiju gadā Ungārijā latviešu valodu docēja Inese Vasiljeva-Muhka, bet no 2007. līdz 2013. gadam – RTU E-studiju tehnoloģiju un humanitāro zinātņu fakultātes latviešu valodas lektore Lāsma Gaitniece.

Rietumungārijas Universitātē latviešu valoda kā svešvaloda bija brīvas izvēles kurss. To apguva studenti, kuri studēja kādu no somugru valodām (praktisko somu vai igauņu valodu), kā arī ar somugristiku saistītus teorētiskos studiju kursus. Nodarbības latviešu valodā notika divas reizes nedēļā (90 min katra), sākot ar A1 līmeni. Kursa kopējais apjoms: divi studiju gadi (četri semestri). 2007./2008. studiju gadā tika nokomplektēta četru studentu grupa, kuru apgūstamajai specialitātei ar valodniecību nebija saistības. Četri studenti salīdzinoši ir liels skaits; parasti vienā grupā bija ne vairāk par trim, parasti gan viens vai divi studenti. Studiju semestra noslēgumā vērtējot testus un iegūtās zināšanas, tika secināts, ka rezultāti bija pat ļoti iepriecinoši, taču nākamajā semestrī grupa vairs netika komplektēta. Raksta autorei nav arī informācijas, vai šie studenti latviešu valodas apguvi turpināja un vai izmantoja savas jau apgūtās zināšanas.

Kas motivēja ungāru studentus apgūt latviešu valodu? Vairāki raksta autores studenti izvēlējās mācīties valodu pēc Latvijas apmeklējuma. Turklāt viņiem Latvijā bija draugi, ar kuriem savas valodas zināšanas varēja pielietot praktiski. Nereti motivācija apgūt mazas valsts valodu indivīdam rodas, ja tā ir dzimtā valoda viņa dzīvesbiedram vai dzīvesbiedrei, taču raksta autores pieredzē šādu gadījumu nav. Vairāki studenti, sākot mācīties latviešu valodu, atzina, ka viņu

mērķis ir iegūt plašākas iespējas darba tirgū, piemēram, strādāt vēstniecībā vai par tulkotājiem.

Lielākā daļa raksta autores studentu Latviju nebija apmeklējuši, līdz ar to viņu zināšanas par valsti bija minimālas. Šī iemesla dēļ docētāja pienākumos latviešu valodas nodarbību laikā ietilpa iepazīstināšana ar valsts ģeogrāfiju, kultūru un tradīcijām, tai skaitā, svētku svinēšanu. Šim nolūkam nodereja gatavošanās Latvijas Valsts proklamēšanas gadadienu atzīmēšanai 18. novembrī. Uz svētkiem Urālistikas katedrā ieradās kāds Latvijas Republikas vēstniecības Budapeštā darbinieks, dažkārt pati vēstniece. Autore saistībā ar pirmo darba gadu Rietumungārijas Universitātē laikrakstā "Izglītība un Kultūra" paudusi: "Šis 18. novembris man bija īsts izaicinājums, jo pirmo reizi mūžā kopā ar studentiem gatavojām nelielu svētku programmu un gaidījām ierodamies viesus. Lai iepriecinātu gan sevi, gan citus, ar profesora Pustai palīdzību ungāru valodā atdzejojām Austras Skujiņas fantastisko dzejoli "Meitenei kafejnīcā", ko klātesošajiem skaisti norunāja viens no studentiem, taču uzreiz pēc tam to klausījāmie oriģinālā – dziedātāja Igo izpildījumā. [...] Nemelošu, teikdama, ka vēstniecības pārstāve bija sajūsmināta" (Ģibiete, 2014).

Cita iespēja studentus iepazīstināt ar Latviju, radās, veidojot fotogrāfiju izstādi saistībā ar Latvijas Valsts proklamēšanas 90. gadadienu. No 2008. gada novembra līdz decembrim Sombathejas mākslas centrā (*Művészetek Háza*) bija eksponētas 28 lielformāta fotogrāfijas ar Latvijas dabasskatiem, mirkļiem no zvejnieku darba ikdienas Baltijas jūras krasta, kā arī vairāku pilsētu – Rīgas, Liepājas, Jūrmalas, Kuldīgas – ievērojamākās vietas.

Sobrīd vienīgā izglītības iestāde Ungārijā, kur iespējams apgūt latviešu valodu kā svešvalodu A1 līmenī, ir Etveša Lorānda Budapeštas universitāte (*Eötvös Loránd Tudományegyetem*).

Mācību līdzekļi latviešu valodas apguvei *Teaching Aids for Latvian Language Acquisition*

Latviešu valodas docētāja darba pienākumos ietilpa arī mācību līdzekļu sagatavošana, lai studentiem būtu materiāli, no kā mācīties. Ļoti nozīmīgu ieguldījumu sniegušas D. Nītiņa un I. Klēvere.

D. Nītiņa ir pirmā mācību līdzekļa ungāru studentiem latviešu valodas apguvei "Könyv a lett nyelvéről" [*Grāmata par latviešu valodu*] (Szombathely, 1998) autore. Tā ir ungāru valodā veidota praktiska, skaidrojoša latviešu valodas gramatika ar uzdevumiem, kas atbilst strukturālajai pieejai. Secināms, ka autores mērķis ir bijis strikti mācīt gramatiku un veidot studentu izpratni par dažādiem tās tematiem. Ar grāmatu paredzēts strādāt induktīvi, tās mērķauditorija ir studenti ar priekšzināšanām un augstu motivācijas līmeni, savukārt studentiem, kuriem latviešu valodā nav priekšzināšanu, tā varētu šķist par sarežģītu. (Nītiņa,

1998). Raksta autore savā praksē minēto mācību līdzekli izmantojusi nedaudz, galvenokārt ar mērķi atkārtot iepriekš apgūtus tematus, lai nostiprinātu studentu zināšanas. Otrs D. Nītiņas darbs ir pirmās un pašlaik vienīgās ungāru-latviešu vārdnīcas “Ungāru-latviešu vārdnīca//Lett-magyar kisszótár” (Szombathely, 2004) sastādīšana. Šis izdevums valodas apguves procesā ir neaizvietojams (Nītiņa, 2004). Studenti vārdnīcu izmantoja bieži un to novērtēja ļoti atzinīgi apjomīgā vārdu krājuma dēļ.

D. Nītiņas iesākto veiksmīgi turpinājusi I. Klēvere. Pateicoties viņas uzņēmībai, tapusi “Latviešu-ungāru sarunvārdnīca//Lett-magyar társalgás” (Szombathely, 2000), kas atbilst komunikatīvajai pieejai. To var izmantot ne tikai ungāru studenti, bet ikviens tūrists, ceļojot pa Ungāriju. Sarunvārdnīcas ievadā autore skaidro dažas ungāru valodas fonētikas īpatnības (skaņu izrunu), kam seko ikdienas dzīves situācijās lietojamu frāžu un teikumu apkopojums, kas sistematizēts pēc konkrētiem tematiem (Klēvere, 2000). Mācību līdzekli bija iecienījuši un regulāri izmantoja studenti, kuri tikko sāka apgūt latviešu valodu.

Rietumungārijas Universitātes studiju piedāvājumā bija iekļauts Latvijas vēstures kurss, tādēļ 2010. gada nogalē Urālistikas katedras iespieddarbu sērijā “hEÚréka” tika publicēts mācību līdzeklis “Az örökre elveszett hazáért. Az 1939-es év Lettországban és Liepājában” [*Uz mūžu zaudētā dzimtene. 1939. gads Latvijā un Liepājā*] (Szombathely, 2010). Autores ir L. Gaitniece un S. Ģibiete; redaktors – J. Pustai. Mācību līdzeklis vispirms tika sagatavots vācu valodā; ungāriski to tulkojusi studente Gabriela Gāngo (*Gángó Gabriella*). Mērķis – studentus iepazīstināt ar vācbaltiešu, kuri pirms Otrā pasaules kara bija viena no lielākajām minoritātēm Latvijā, izceļošanu no Baltijas valstīm pēc Ādolfa Hitlera aicinājuma 1939. gada 7. oktobrī (Ģibiete, L. & Ģibiete, S., 2010). Ārzemniekiem, mācoties Latvijas vēsturi, par šiem notikumiem ir svarīgi zināt, jo vācbaltiešu izceļošana bija pagrieziena punkts, kas ievadīja virkni traģisku notikumu Baltijā.

Ņemot vērā, ka Rietumungārijas Universitātē studiju kurss Latvijas vēsturē ilga vienu semestri (nodarbība reizi nedēļā), saprotams, ka docētājam bija rūpīgi jāizvēlas, kuriem tematiem dot priekšroku un kurus kursa saturā neiekļaut. Šo izvēli vienmēr veica mācībspēks. Autore, docējot vēstures kursu, iekļāva tematus par abiem pasaules kariem, vācbaltiešu izceļošanu, deportācijām 1941. un 1949. gadā un padomju okupācijas laiku Latvijā. Studentu zināšanas par pasaules vēsturi kopumā vērtējamās kā vājas: vairākiem pat sagādāja problēmas nosaukt gadskaitļus, kad sākās un kad beidzās Pirmais pasaules karš vai Otrais pasaules karš, nemaz nerunājot par detalizētāku informāciju.

Literāro darbu tulkojumi *Translation of Literary Works*

Ungāriem iespējas iepazīties ar latviešu literatūru savā dzimtajā valodā ir niecīgas; latviešu autoru darbu tulkojumi ir retums. Pirmā ungāru lasītāju iepazīšanās ar latviešu literatūru notika 1950. gadā, kad Budapeštas izdevniecība “Új Magyar Könyvkiadó” ungāriski izdeva Annas Sakses romānu “Pret kalnu” (1948). Tulkotājs Jozefs Ņīro (*Nyírő József*) izmantojis nevis oriģināltekstu, bet tā tulkojumu krievu valodā, kuru viņš tulkojis ungāriski (Szaksze, 1950). Otra reize bija 1982. gadā, kad Budapeštas izdevniecība “Európa Könyvkiadó” ungāru valodā publicēja Viktora Lagzdiņa romānu “Nakts Mežāžos” (1976), ko tulkojusi Ēva Lēnārte (*Lénárt Éva*). Arī tad izmantots nevis latviešu valodas oriģināls, bet romāna tulkojums krievu valodā, kas tulkots ungāriski (Lagzdiņš, 1982). Svarīgi minēt 1977. gadā ungāru valodā izdoto latviešu autoru darbu izlasi “A lett irodalom kistükre” [*Mazais latviešu literatūras spogulis*], kur iekļauti gan latviešu klasiķu darbi, gan zemas mākslinieciskās kvalitātes padomju propagandas autoru sacerējumi. Krājuma sastādītāja ir Šāra Kariga (*Karig Sára*) (A lett irodalom kistükre, 1977).

Docējot latviešu valodas kursus, viens no uzdevumiem bija starpkultūru izpratnes veicināšana. Tas minēts arī 2006. gadā pieņemtajās Eiropas struktūras mūžizglītības galvenajās pamatprasmēs (*European Framework for key Competences*). Lai uzdevumu veiksmīgi izpildītu, ir svarīgi studentus iepazīstināt ar apgūstamās valodas literatūru: gan klasiku, gan mūsdienu autoru darbiem. Lieliski, ja studenti darbus spēj lasīt un saprast oriģinālvalodā, taču vēlams, lai viņiem būtu pieejami to tulkojumi arī dzimtajā valodā. Šī iemesla dēļ J. Pustai katram no svešvalodu docētājiem uzdeva pēc pašu ieskatiem izvēlēties autora, kurš raksta mācībspēka dzimtajā valodā, darbu un, maksimāli iesaistot studentus, to iztulkot ungāru valodā. Mērķis bija sagatavot publicēšanai bilingvālu izdevumu – literāro darbu ungāru un latviešu valodā. Visu šajā laikā sagatavoto un izdoto darbu literārais redaktors bija J. Pustai.

Tātad viens no latviešu valodas docētāja visgrūtākajiem uzdevumiem un izaicinājumiem bija kvalitatīvi sagatavot latviešu literāro darbu tulkojumu ungāru valodā, ko izdeva izdevniecība “Savaria University Centre of the University of West Hungary Department for Uralic Studies” sērijā *Folia Baltica* vai *Minoritates Mundi*. Tulkošanas procesā tika iesaistīti paši sekmīgākie studenti, kuri valodu prata vismaz B1 līmenī, un dažkārt pat speciālisti no Latvijas, piemēram, ungāru valodas tulkotāja Elga Sakse, kas bieži tika lūgta konsultēt. Studentiem tā bija vērtīga prakse, kas ne tikai palīdzēja pilnveidot valodas zināšanas, bet arī disciplinēja. Laikā no 2007. līdz 2013. gadam tika iztulkotas un izdotas divas latviešu autoru grāmatas. Kā pirmais sērijā *Minoritates Mundi* tika izdots dzejnieka Modra Zihmaņa (1928) lirikas krājums “Vēstules Margrietiņai//

Levelek Margarétához” (Szombathely, 2008), bet pēc gada sērijā *Folia Baltica* – rakstnieces Zentas Mauriņas (1897-1978) eseju krājums “Zenta Mauriņa – viņas dzīve un esejas//Zenta Mauriņa – élete és ésszéi” (Szombathely, 2009). Abi ir bilingvāli izdevumi, kas lasāmi ungāru un paralēli latviešu valodā (Zihmanis, 2008), (Mauriņa, 2009).

M. Zihmaņa darba izdevēju mērķis bija lasītājus iepazīstināt ne tikai ar šī latviešu dzejnieka daiļradi, bet arī ar Latvijas iedzīvotāju masveida deportāciju 20. gadsimta 40. gados. Iespējams, šī izvēle potenciālajos lasītājos radīja izjūtu, ka visa latviešu literatūra ir „smagnēja” un radīta uz traģisku notikumu bāzes, kaut gan M. Zihmaņa dzejas krājumā tika ietverta arī izsūtījumā tapusī mīlestības lirika. Bilingvālais lirikas krājums “Vēstules Margrietai// Levelek Margarétához” izdots Latvijas Republikas proklamēšanas 90. gadadienā.

Izlase “Zenta Mauriņa – viņas dzīve un esejas//Zenta Mauriņa – élete és ésszéi” ir pirmais esejistis darba tulkojums ungāru valodā. Izdevumā publicētas septiņas esejas, kas sniedz ieskatu vairāku slavenu autoru (Antona Čehova, Fjodora Dostojevskā, Šarla Bodlēra, Albēra Kamī) dzīvē un daiļradē. Lai ungāru studenti uzzinātu par rakstnieces dzīvi un daiļradi, izdevumā iekļauts L. Gaitnieces referāts “Zenta Mauriņa: írónó, filozófus, európai. Egy női sors” [*Zenta Mauriņa – rakstniece, filozofe, eiropiete. Sievietes liktenis*] un bibliogrāfisko datu saraksts.

Secinājumi **Conclusions**

1. Pieaugot mobilitātei, attīstoties modernajām tehnoloģijām un paplašinoties starptautiskajiem, tai skaitā, starpkultūru, sakariem, rodas nepieciešamība pēc vairāku svešvalodu prasmes. Lai paaugstinātu konkurētspēju darba tirgū gan Eiropas Savienības valstīs, gan ārpus tās robežām, nepieciešams pārvaldīt ne tikai lielo nāciju valodas, bet arī skaitliski nelielu tautu nacionālās valodas.
2. Lai nodrošinātu latviešu literatūras un kultūras pieejamību interesentiem citās valstīs, ir nepieciešams sagatavot speciālistus, kuri latviešu valodu pārvaldītu tādā līmenī, lai nākotnē spētu dibināt un uzturēt starpkultūru sakarus starp Latviju un savu izcelsmes valsti. Viens no veiksmīgiem piemēriem ir Rietumungārijas Universitāte, kur šādi speciālisti tika gatavoti no 1992. gada līdz 2013. gadam.
3. Docējot mazo tautu valodas kā svešvalodas, ir svarīgi studentus nodrošināt ar mūsdienīgiem mācību līdzekļiem: ne tikai vārdnīcām un mācību grāmatām, bet arī daiļliteratūras darbiem, kas ideālā gadījumā būtu pieejami viņu dzimtajā valodā. Ne mazāk svarīgi ir studentiem piedāvāt arī pētniecības iespējas, kas saistītas ar tās nācijas kultūru, kuras valodu viņi

- apgūst. Pamatojoties uz Rietumungārijas Universitātē gūto pieredzi, secināms, ka nereti mācību līdzekļu veidošana atkarīga no paša mācībspēka iniciatīvas, entuziasma un spējām, kā arī prasmes motivēt studentus. Lai varētu studentus iesaistīt literāro darbu tulkošanā, iepriekš ir nepieciešams viņus sagatavot, kas no docētāja prasa milzu darbu. Cilvēkam, kurš valodu tikai sāk apgūt, nav iespējams uzticēt tulkot daiļliteratūras darbu.
4. Lai studentus motivētu izzināt pēc iespējas pilnvērtīgāku informāciju par valsts, kuras valodu viņi apgūst, kultūru un tradīcijām, ir svarīgi viņus iesaistīt dažādos projektos, piemēram, daiļliteratūras tulkošanā, ceļojošo izstāžu sagatavošanā, valsts nacionālajiem svētkiem veltītu kultūras pasākumu organizēšanā.

Pateicības *Acknowledgements*

Autore pauž vissirsnīgāko pateicību Rietumungārijas Universitātes emeritētajam profesoram J. Pustai kungam par ieteikumiem raksta tapšanas procesā, kā arī par neskaitāmajiem padomiem sešu studiju gadu laikā, pasniedzot latviešu valodu ungāru studentiem. Pateicība par informāciju un operativitāti arī Latviešu valodas aģentūras Izglītības daļas metodiķei Indrai Lapinskaī.

Summary

Along with the growth of people mobility, technological development, and increasing international and intercultural cooperation, there is a growing need to develop foreign language competence in several languages. In order to raise competitiveness in the labor market both in the EU countries and beyond it is necessary to develop competence not only in the major, but also in the lesser used foreign languages.

In order to provide access to the Latvian literature and Latvian culture to the interested parties in other countries, it is necessary to educate and train specialists, who have sufficient knowledge of Latvian to be able to establish and maintain cross-cultural cooperation between Latvia and their home countries in future. The University of West Hungary, where the specialists in the Latvian language were educated and trained from 1992 until 2013, is one of the most successful examples of implementation of this policy.

Teaching languages of smaller nations as a foreign language it is very important to provide students with the range of relevant learning aids, including not only dictionaries and study books, but also general fiction – the works of contemporary authors and poets translated into the native language of the students. It is also important to offer students opportunities to get involved in research connected with the culture of the nation the language of which they are learning. These opportunities – both a wide range of learning aids and research opportunities – were offered to the students of the University of West Hungary.

To motivate students to learn comprehensive information about the country, the language of which they learn, about its culture and traditions, it is important to involve them in different

projects, for example, translation of literature, preparation of touring exhibitions, organization of cultural events dedicated to the national holidays.

Literatūra References

- [bez aut.] *A lett irodalom kistükre*, (1977). Budapest: Európa Könyvkiadó.
- Ģibiete, L. (2014). Latviešu lektores piedzīvojumi Ungārijā. *Izglītība un Kultūra*. 06.02.2014, 22. lpp.
- Ģibiete, L., & Ģibiete, S. (2010). *Az örökre elveszett hazáért. Az 1939-es év Lettországból és Liepājában*. Szombathely: hEURéka.
- Klēvere, I. (2002). Latviešu valoda Ungārijas augstākajās mācību iestādēs. *Ungāru valsts tūkstošgade// A magyar államiság ezer éve*. Szombathely: FOLIA BALTICA.
- Klēvere, I. (2002). Latviešu valoda Ungārijas augstākajās mācību iestādēs. *Ungāru valsts tūkstošgade. A magyar államiság ezer éve*. Szombathely: FOLIA BALTICA.
- Klēvere, I. (2000) *Latviešu-ungāru sarunvārdnīca//Lett-magyar társalgás*. Szombathely: Savaria University Press.
- Kļava, G. (2009) *Migrācija un integrācija. Migrācijas ietekme uz valodas vidi Latvijā*, 28-32.
- Lagzdīņš, V. (1982). *Hatál a Szarvas – tanyán*. Budapest: Európa Könyvkiadó.
- Lapinska, I. (2015). CLIL Latviešu valodas aģentūrasdarbības kontekstā. *CLIL jeb mācību satura un valodas integrēta apguve: izglītības paradigmas maiņa.*, 38-83.
- Lapinska, I. (2016). Latviešu valodas apguve ārvalstu augstskolās. *Valodas situācija Latvijā 2010-2015*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 157-171.
- Lukšo, E. (2016). *Valodas vienīgā nozīme nav rodama komunikācijā, valodas ir arī kultūras iemiesotājas un starpnieki*. Pieejams: http://www.valoda.lv/Aktualitates/Valodas_vieniga_nozime_nav_rodama_komunikacija_valodas_ir_ari_kulturas_iemiesotajas_un_starpnieki/1636/mid_522
- Mauriņa, Z. (2009). *Zenta Mauriņa – viņas dzīve un esejas. Zenta Mauriņa – élete és esszéi*. Szombathely: FOLIA BALTICA.
- Mūžizglītības galvenās pamatprasmes (2007). *Izglītības un kultūras ĢD, Programma mūžizglītības jomā*. Pieejams: http://jaunatne.gov.lv/sites/default/files/web/Jaunatne_darbiba/Info_materiali/Brosuras/2012/kompetences.pdf
- Nītiņa, D. (1998). *Könyv a lett nyelvről*. Szombathely: FOLIA BALTICA.
- Nītiņa, D. (2004). *Ungāru-latviešu vārdnīca//Lett-magyar kisszótár*. Szombathely: Savaria University Press.
- Szaksze, A. (1950). *Felfelé*. Budapest: Új Magyar Könyvkiadó.
- Valsts valodas politikas pamatnostādnes 2015.-2020. gadam* (2014). Pieejams: http://www.valoda.lv/downloadDoc_1512/mid_504
- Zihmanis, M. (2008). *Vēstules Margrietiņai// Levelek Margarétához*. Szombathely: Minoritates Mundi.